

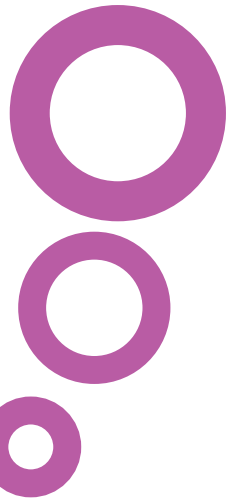
TRAJECTPLAN INFORMATIE

WET
KWALITEIT
VSO

WET
KWALITEIT
VSO

TRAJECTPLAN INFORMATIE

Inhoudsopgave:

VOORAF: pagina: 02 t/m 03

WIJZIGINGEN: pagina: 06 t/m 11

ACHTERGROND: pagina: 12 t/m 13

INHOUD: pagina: 14 t/m 19

KERNDOELEN: pagina: 20 t/m 23

REFERENTIELEVELS: pagina: 24

AANTONEN VAN COMPETENTIES: pagina: 25

Een initiatief van Stichting Alterius; www.stichtingalterius.nl
Samengesteld door Tim Vleugels & Guido Willems, in samenwerking met WWings.

Vooraf

Om voldoende op de hoogte te zijn van de ontwikkelingen binnen de wetgeving willen wij u om te beginnen attenderen op de onderstaande artikelen en/of informatie:

Informatiefolder: Kwaliteitsverbetering van het (voortgezet) speciaal onderwijs.

November 2010. Beschikbaar gesteld i.s.m. CPS onderwijsontwikkeling en advies.

Informatie tevens beschikbaar via:

www.wwings.nl &

www.wetkwaliteitvso.nl (van Stichting Alerius)

Concept wetvoorstel: Wet kwaliteit VSO.

Beschikbaar gesteld door ministerie van OCW.

Informatie tevens beschikbaar via:

www.wwings.nl &

www.wetkwaliteitvso.nl (van Stichting Alerius)

Handboek Arbeidsvoorbereiding Arbeidstoeleiding

Verkrijgbaar via Stichting Alterius.

Informatie tevens beschikbaar via:

www.stichtingalterius.nl &

www.wetkwaliteitvso.nl (van Stichting Alerius)

Website www.wetkwaliteitvso.nl

Op de website www.wetkwaliteitvso.nl, geeft stichting Alterius een voorzet tot nadere ontwikkeling binnen de nieuw gestelde wet op kwaliteit VSO. De stichting voert de site om partners en collega's, in de ruimste zin van het woord, te informeren over eigen en algemene ontwikkelingen binnen de nieuwe wet en biedt anderen de kans om initiatieven en projecten te reclameren. De website is informatief bedoeld en zal waar mogelijk de functie van kennis- en/of ideeenbank op zich nemen.

Examengericht, Arbeidsgericht, Dagbesteding.

Het (voortgezet) speciaal onderwijs is bestemd voor leerlingen voor wie vaststaat dat zij aangewezen zijn op een orthopedagogische en orthodidactische benadering (artikel 2, lid 1 WEC). De diversiteit binnen deze groep is zeer groot. In de voorgenomen aanpassing van de WEC wil men recht doen aan deze diversiteit, ten eerste door een duidelijker onderscheid te maken tussen so en vso en ten tweede door binnen het vso (globaal) drie uitstroombestemmingen te onderscheiden, namelijk:

1. Een uitstroom naar vervolgonderwijs: mbo, hbo en wo.
2. Toeleiding naar arbeid, al dan niet met erkende kwalificaties of certificaten (niveau 1 en/of 2 mbo of landelijk erkende branchecertificaten).
3. Toeleiding naar dagbesteding.

Het Wetsvoorstel kwaliteit (v)so zal volgens de laatste berichten van het Ministerie van OCW vanaf 2012 gaan gelden voor het so en een jaar later voor het vso.

Trajectplan, Informatiegids.

Doelstelling 1:

Ontvouwen en verklaren van de tekst van het wetsvoorstel, zijnde wijzigingen binnen de "wet op de expertisecentra", en aanverwante onderzoeken en publicaties.

Trajectplan, Veranderen.

Doelstelling 2.

Aanzet geven tot verandering, middels het INK-model.

Meer informatie en actuele downloads zijn te vinden via:

www.wetkwaliteitvso.nl

www.methodeinzicht.nl

www.methodevso.nl

www.wings.nl

Wijzigingen

De onderstaande tekst is een uitwerking van het wetsvoorstel: "Wet van ... tot wijziging van de Wet op de expertisecentra, onder meer in verband met de kwaliteit van het voortgezet speciaal onderwijs."

In de tekst is uitgegaan van de volgende principes:

1. De tekst uit het genoemde wetsvoorstel wordt hier gezien als de definitieve tekst, als ware het dat de wet als hier beschreven is/wordt aangenomen.
2. De tekst behandelt de primaire **wijzigingen** in de 'Wet op de expertisecentra'.
3. De tekst is waar mogelijk aangepast om de toegankelijkheid te vergroten. (onderdelen zijn weggelaten) We hebben geprobeerd de feitelijke inhoud te waarborgen. Bij enige twijfel adviseren wij u het origineel op te zoeken via www.wetkwaliteitvso.nl.
4. WWings en Stichting Alterius proberen actueel en inhoudelijk correct te zijn. Beide organisaties kunnen niet aansprakelijk worden gesteld voor de inhoud van deze tekst of de toepassing ervan door derden.

ALGEMEEN DEEL

Dit wetsvoorstel wijzigt de Wet op de Expertisecentra met het oog op de kwaliteitsverbetering die in het (voortgezet) speciaal onderwijs nodig is. De wijzigingen hebben betrekking op het vergroten van de opbrengstgerichtheid van dit onderwijs in het algemeen en het inrichten van drie op de verschillende doelgroepen afgestemde uitstroomprofielen in het voortgezet speciaal onderwijs in het bijzonder. Dit met als doel om de kansen van leerlingen op maatschappelijke participatie te vergroten door:

- leerlingen zodanig op te leiden dat zij terug kunnen keren naar regulier onderwijs of een succesvolle overstap kunnen maken naar regulier vervolgonderwijs;
- leerlingen succesvol toe te leiden naar de arbeidsmarkt, indien mogelijk met een duurzaam arbeidscontract,
- leerlingen zo goed mogelijk voor te bereiden op vormen van dagbesteding.

Wet kwaliteit (V)SO

ONDERWIJSTIJD

SO (artikel 12 onderwijstijd)

Het speciaal onderwijs wordt zodanig ingericht dat:

- a. De leerlingen in beginsel binnen een tijdvak van acht aaneensluitende schooljaren het speciaal onderwijs kunnen doorlopen.
- b. De leerlingen in 8 schooljaren tenminste 7520 uren onderwijs ontvangen. Tenminste 3520 uren in de eerste 4 schooljaren en 3760 uren in de vervoljaren.

VSO (artikel 14a2 onderwijstijd)

Het voortgezet speciaal onderwijs wordt zodanig ingericht dat:

- a. Het onderwijsaanbod omvat voor elke leerling in elk leerjaar ten minste 1000 uren.
- b. In het laatste jaar bedraagt de omvang van het onderwijsaanbod ten minste 700 uren.

ONDERWIJSAANBOD

VSO (artikel 14) onderwijsaanbod

Het voortgezet speciaal onderwijs omvat het onderwijs in tenminste één van de volgende profielen.

- a. het profiel vervolgonderwijs.
- b. het arbeidsmarktgerichte profiel.
- c. het profiel dagbesteding.

Profiel A het vervolgonderwijs:

De school (keuze bij bevoegd gezag) biedt de leerling in dit profiel onderwijs in de vo-schoolsoorten;

- Vorbereidend wetenschappelijk onderwijs.
- Hoger en middelbaar algemeen voortgezet onderwijs
- Vorbereidend beroepsonderwijs

Examenmogelijkheid V.A.V.O. (voortgezet algemeen volwassenenonderwijs).

Het bevoegd gezag kan leerlingen in de gelegenheid stellen deel te nemen aan een examen van een opleiding voortgezet algemeen volwassenenonderwijs.

Profiel B arbeidsmarktgericht:

1. Het onderwijs binnen dit profiel bereidt leerlingen voor op functies binnen de arbeidsmarkt op een niveau dat ligt onder het assistentenopleiding.
2. Bij de vast te stellen kerndoelen zal voor de volgende aspecten aandacht zijn:
  - a. algemene maatschappelijke voorbereiding en persoonlijke vorming,
  - b. leergebieden,
  - c. voorbereiding op arbeid

3. De leergebieden (bedoeld bij 2b)
  - a. Nederlandse taal en communicatie,
  - b. Engelse taal,
  - c. rekenen en wiskunde,
  - d. mens en natuur en techniek,
  - e. mens en maatschappij,
  - f. culturele oriëntatie en creatieve expressie, en
  - g. bewegen en sport.
4. De voorbereiding op arbeid bestaat uit:
  - a. Oriëntatie op werkvelden en beroepen;
  - b. Ontwikkelen van loopbaanvaardigheden;
  - c. Ontwikkelen van arbeidsmarktvaardigheden;
  - d. Ontwikkelen van beroepsvaardigheden.

5. Het onderwijs in het arbeidsmarktgerichte profiel wordt zo ingericht dat een samenhangend op de kerndoelen gebaseerd onderwijsprogramma wordt aangeboden. Dit programma voldoet aan de volgende voorwaarden:
  - a. het bevoegd gezag werkt de kerndoelen uit voor de verschillende groepen leerlingen, en
  - b. het programma omvat per leerjaar tenminste 1000 uren.

6. Het bevoegd gezag kan na overleg met de ouders een leerling ontheffing verlenen voor onderdelen van het onderwijsprogramma.

Diploma arbeidsmarktgericht profiel

Leerlingen van 18 jaar en ouder die het onderwijs in het arbeidsmarktgericht profiel verlaten ontvangen een diploma. Onze minister stelt het model van het diploma vast.

Artikel 14. Inhoud v.s.o. (situatie nu)

Voortgezet speciaal onderwijs omvat:

- a. Nederlandse taal;
- b. geschiedenis, waaronder staatsinrichting;
- c. aardrijkskunde;
- d. maatschappijleer;
- e. wiskunde en rekenen;
- f. muziek;
- g. tekenen;
- h. handvaardigheid;
- i. lichamelijke oefening.

Profiel C dagbesteding:

1. Het onderwijs in dit profiel bereidt leerlingen voor op het zo zelfstandig mogelijk functioneren in vormen van dagbesteding.
2. Bij de vast te stellen kerndoelen zal voor de volgende aspecten aandacht zijn:
  - a. algemene maatschappelijke voorbereiding en persoonlijke vorming,
  - b. leergebieden,
  - c. voorbereiding op dagbesteding.
3. De leergebieden, bedoeld bij 2b,
  - a. Nederlandse taal en communicatie,
  - b. rekenen en wiskunde,
  - c. mens, natuur en techniek,
  - d. mens en maatschappij,
  - e. culturele oriëntatie en creatieve expressie, en
  - f. bewegen en sport.
4. Het onderwijs in het profiel dagbesteding wordt zo ingericht dat een samenhangend op de kerndoelen gebaseerd onderwijsprogramma wordt aangeboden. Dit programma voldoet aan de volgende voorwaarden:
  - a. het bevoegd gezag werkt de kerndoelen uit voor de verschillende groepen leerlingen, en
  - b. het programma omvat per leerjaar tenminste 1000 uren.
5. Het bevoegd gezag kan na overleg met de ouders een leerling ontheffing verlenen voor onderdelen van het onderwijsprogramma.

Diploma profiel dagbesteding

Leerlingen van 16 jaar en ouder die het onderwijs in het profiel dagbesteding verlaten ontvangen een diploma. Onze minister stelt het model van het diploma vast.

Het voortgezet speciaal onderwijs kan voor leerlingen vanaf 14 jaar een of meer stages omvatten, met dien verstande dat het onderwijs, bedoeld in artikel 14b, een of meer stages omvat, gedurende ten hoogste 4 dagen van elke week van het schooljaar. Bij algemene maatregel van bestuur kunnen voorschriften worden gegeven omtrent de stage.

SCHOOLGIDS

Buiten de zaken die nu al verplicht vermeld dienen te worden in de schoolgids, worden er met ingang van de wetwijziging twee aspecten toegevoegd.

- a. Het percentage leerlingen dat doorstroomt naar een hoger leerjaar of een ander soort onderwijs, alsmede het percentage leerlingen dat de school zonder diploma verlaat en het percentage leerlingen dat wel voor een diploma slaagt.
- b. Informatie over de inrichting van het onderwijsprogramma voor de eerste twee leerjaren waarbij wordt aangegeven of er sprake is van vakoverstijgende programmaonderdelen en de inzet van het personeel daarbij.

TOELATING

De leeftijd waarop het kind tot het speciaal onderwijs mag worden toegelaten is 4 jaar. Indien een kind toelaatbaar is verklaard tot een van de onderwijssoorten kan het worden toegelaten als het de leeftijd van 3 jaar heeft bereikt.

Leerlingen bij wie naar het oordeel van de directeur van de school de grondslag voor het volgen

van aansluitend voortgezet speciaal onderwijs of voortgezet onderwijs in voldoende mate is gelegd, verlaten aan het einde van het schooljaar het speciaal onderwijs, mits hierover met de ouders overeenstemming bestaat. In elk geval verlaten de leerlingen het speciaal onderwijs aan het einde van het schooljaar waarin zij de leeftijd van 14 jaar hebben bereikt.

De leeftijd waarop de leerling het voortgezet speciaal onderwijs verlaat is uiterlijk 20 jaar.

Niet het passend profiel!?

Wanneer een geïndiceerde leerling op de school van aanmelding niet het gewenste profiel kan volgen moet er het volgende gebeuren.

1. Het bevoegd gezag stemt met de ouders/verzorgers af op welke van zijn andere school(en) het kind terecht kan.
2. indien het bevoegd gezag geen scholen heeft waar het gevraagde profiel wordt aangeboden, wordt aangegeven welk ander bevoegd gezag het profiel wel aanbiedt.
3. Verder moet het bevoegd gezag aangeven op welke van zijn scholen onderwijssoorten worden aangeboden waarvoor het kind geschikt is, of welke andere door het bevoegd gezag aangeboden onderwijsvorm het meest bij het kind past.
4. Uiteraard wordt het bevoegd gezag gestimuleerd om profielsoorten die nog niet worden aangeboden ook binnen het programma op te nemen. Wanneer een geïndiceerde leerling binnen het profiel 'vervolgonderwijs' niet binnen het bestuur kan worden bediend, is er zelfs lichte dwang om de gekozen richting alsnog aan te bieden. Alleen wanneer dit redelijkerwijs echt niet te vergen is van het schoolbestuur kan men hier onderuit.

COMMISSIE VOOR DE BEGELEIDING

Door de wijzigingen binnen de wet wordt de taak van de CvB meer uitgebreid. In ieder geval worden de taken meer expliciet omschreven.

De commissie voor de begeleiding heeft tot taak:

- a. te adviseren over het vaststellen en bijstellen van het ontwikkelingsperspectief, zoals bedoeld in artikel 41a dat volledig vernieuwd is en de naam 'handelingsplan' achter zich laat.
- b. het tenminste één keer per jaar evalueren van het ontwikkelingsperspectief en hiervan verslag doen aan het bevoegd gezag,
- c. te adviseren over terugplaatsing of overplaatsing van de leerling naar het basisonderwijs of het voortgezet onderwijs.

Bij algemene maatregel van bestuur kunnen verdere taken aan de commissie voor de begeleiding worden opgedragen.

NAZORG

Het bevoegd gezag van de school waar de leerling voortgezet speciaal onderwijs heeft gevolgd, adviseert in voorkomende gevallen tot twee jaar nadat de leerling die school heeft verlaten, de leerling, de werkgever of vervolgonderwijs op diens verzoek over het aansluitend vervolgonderwijs, het uitoefenen van een functie op de arbeidsmarkt en het functioneren in een vorm van dagbesteding.

HANDELINGSPLAN WORDT ONTWIKKELINGSPERSPECTIEF

1. Voor een leerling voor wie speciaal onderwijs dan wel voortgezet speciaal onderwijs wordt verzorgd, stelt het betreffende bevoegd gezag een **ontwikkelperspectief** vast na advies van de commissie voor de begeleiding dan wel de commissie van onderzoek en na overleg met de ouders, dan wel, indien de leerling meerderjarig en handelingsbekwaam is, met de leerling.
2. Het ontwikkelingsperspectief wordt zo spoedig mogelijk, doch **uiterlijk binnen zes weken na de inschrijving** van de leerling vastgesteld.
3. Het ontwikkelingsperspectief wordt tenminste één keer per schooljaar met de ouders, dan wel, indien de leerling meerderjarig en handelingsbekwaam is, met de leerling, geëvalueerd.
4. Na advies van de commissie voor de begeleiding dan wel de commissie van onderzoek en in overleg met de ouders, dan wel, indien de leerling meerderjarig en handelingsbekwaam is, met de leerling, kan het bevoegd gezag het ontwikkelingsperspectief bijstellen.

OVERGANGSDOCUMENT

Voor eigenlijk iedere leerling die een diploma behaald stel het bevoegd gezag een overgangsdokument op. Het overgangsdokument wordt verstrekt aan de ouders van een minderjarige of handelingsonbekwame leerling en aan de leerling die meerderjarig en handelingsbekwaam is. Desgewenst wordt een afschrift verstrekt aan de leerling die de leeftijd van 16 jaar en nog niet die van 18 jaar heeft bereikt.

Achtergrond

De onderstaande tekst is een bewerking/samenvatting van 'Memorie van Toelichting Wetsvoorstel Kwaliteit (v)so (concept 25 februari 2010) mr. A. Rouvoet.

INLEIDING

De kwaliteit van het speciaal en voortgezet speciaal onderwijs kan beter, daarover zijn alle betrokken partijen het eens. Ondanks het uitgangspunt dat leerlingen zoveel mogelijk binnen het reguliere onderwijs blijven, zullen er altijd leerlingen zijn die zijn aangewezen op speciaal onderwijs (so) en voortgezet speciaal onderwijs (vso). Die leerlingen hebben net als hun leeftijdsgenoten in het regulier onderwijs recht op kwalitatief goed onderwijs, dat aansluit bij hun capaciteiten. Het regulier onderwijs heeft echter veel meer mogelijkheden dan het kleinschalige so en vso: daarom moeten leerlingen de overstap naar het so en vso pas maken als dat echt nodig is. En teruggaan naar het regulier onderwijs zodra dit mogelijk is. Gewoon waar het kan, speciaal als het moet.

Een aantal constatering:

- (neutraal) Het SO en VSO zijn de afgelopen jaren sterk gegroeid. Toename van 25% in 5 jaar.
- (goed) Betere diagnosticering en meer kennis van stoornissen en problematieken zorgen voor deze toename.
- (goed) Leerlingen met een hulpvraag zijn gebaad bij de aanwezigheid van specialistische kennis of de aanwezigheid van meer begeleiding.
- (slecht) Het speciaal onderwijs leidt nog te weinig leerlingen naar vervolgonderwijs of naar de arbeidsmarkt.
- (slecht) De Inspectie van het Onderwijs heeft de afgelopen jaren in de kwaliteit van het speciaal onderwijs tekortkomingen geconstateerd, met name als het gaat om **opbrengstgericht** werken.
- (slecht) Te weinig jongeren vinden een plaats op de arbeidsmarkt en te veel jongeren doen onnodig een beroep op een uitkering.
- (slecht) Van de instromers in de Wajong is een groot deel afkomstig uit het voortgezet speciaal onderwijs.

Knelpunt

Veel scholen voor vso beschikken niet over de benodigde leeromgevingen.

Zij missen met name goed ingerichte praktijklokalen ten behoeve van de praktijkvakken in het vmbo en ter voorbereiding van leerlingen op arbeid in beroepssectoren.

Reden daarvoor is de (beperkte) omvang van veel vso-scholen. Deze kleinschaligheid is enerzijds gewenst om leerlingen een veilige en gestructureerde leeromgeving te bieden, anderzijds wordt het door de kleinschaligheid erg moeilijk om intern een breed en gevarieerd aanbod voor de praktijkvakken te realiseren.

Uit: Passende kwalificaties, Eerste tussenrapportage van de werkgroepen, SLO.

HOOFDLIJNEN EN UITGANGSPUNTEN

Leerlingen die onderwijs volgen in het speciaal onderwijs (so) of voortgezet speciaal onderwijs (vso) hebben, net als leerlingen in het regulier onderwijs, recht op goed onderwijs. Onderwijs dat aansluit bij hun mogelijkheden en hen toeleidt naar een vervolgopleiding, de arbeidsmarkt of tot zo zelfstandig mogelijk functioneren in vormen van dagbesteding.

Om dat te bereiken wordt het volgende in dit wetsvoorstel geregeld:

- het vergroten van de opbrengstgerichtheid van het onderwijs door het invoeren van een verplichting om voor alle leerlingen het ontwikkelingsperspectief vast te stellen en de voortgang van de ontwikkeling te registreren;
- het inrichten van drie uitstroomprofielen, in het voortgezet speciaal onderwijs, waarbij het uitstroomprofiel vervolgonderwijs is geënt op het regulier voortgezet onderwijs en het profiel arbeidsmarkt, praktijkgericht is en inzet op duurzame arbeidsparticipatie;
- het uitreiken van een diploma en een overgangsdokument aan alle leerlingen om zo een extra steun in de rug geven bij hun vervolgstap naar dagbesteding, arbeidsmarkt of vervolgonderwijs;
- het creëren van mogelijkheden om bij de aangeboden uitstroomprofielen passende docenten aan te stellen;
- het mogelijk maken van het bieden van nazorg als leerling, werkgever of vervolgopleiding dat wenselijk vinden.

Het doel van deze maatregelen is om de kansen van leerlingen op maatschappelijke participatie te vergroten door:

- leerlingen zodanig op te leiden dat zij terug kunnen keren naar regulier onderwijs of een succesvolle overstap kunnen maken naar regulier vervolgonderwijs,
- leerlingen succesvol toe te leiden naar de arbeidsmarkt, indien mogelijk met een duurzaam arbeidscontract,
- leerlingen zo goed mogelijk voor te bereiden op vormen van dagbesteding.

Inhoud

De onderstaande tekst is een bewerking/samenvatting van 'Memorie van Toelichting Wetsvoorstel Kwaliteit (v)so (concept 25 februari 2010) mr. A. Rouvoet.

De onderstaande tekstuele uitwerking van het concept wetswijziging Kwaliteit VSO, beschrijft de achtergronden achter de inhoudsaspecten. Het betreft ook nu weer een samenvatting vsn de originele tekst. De volledige tekst is terug te vinden via de eerder genoemde websites. Er worden 8 deelaspecten specifiek benoemd:

Let op! Feitelikheden besproken in het hoofdstuk 'wijzigingen' van dit trajectplan worden hier niet herhaald!

- Inhoud 1: Vaststellen ontwikkelingsperspectief
- Inhoud 2: Doorstroomleeftijd, verblijfsduur en onderwijstijd
- Inhoud 3: Toelating en verwijdering tot een uitstroomprofiel
- Inhoud 4: Inhoud van de uitstroomprofielen vso
  - 4.1 Uitstroomprofiel vervolgonderwijs
  - 4.2 Uitstroomprofiel arbeidsmarktgericht
  - 4.3 Uitstroomprofiel dagbesteding
- Inhoud 5: Dilpoma, overgangsdokument en nazorg bij het verlaten van het vso-onderwijs.
- Inhoud 6: Bekwaamheidseisen leraren vso
- Inhoud 7: Toezicht en verantwoording
- Inhoud 8: Flankerend beleid

Inhoud 1: Vaststellen ontwikkelingsperspectief

In dit wetsvoorstel wordt het vaststellen van een ontwikkelingsperspectief voor alle leerlingen verplicht en wordt eveneens voorgeschreven dat scholen de voortgang van de ontwikkeling van de leerlingen moeten registreren. Het ontwikkelingsperspectief en de voortgang worden ten minste één keer per jaar met de ouders en, als dat mogelijk is, de leerlinggeëvalueerd.

Het ontwikkelingsperspectief dat so- en vso-scholen voor hun leerlingen moeten vaststellen heeft tot doel het onderwijs zo goed mogelijk af te kunnen stemmen op wat de leerling kan. Een ontwikkelingsperspectief is 'de inschatting van de ontwikkelingsmogelijkheden van de leerling voor een bepaalde langere periode' en zegt iets over het verwachte uitstroomniveau van een leerling. Door het instroomniveau en het verwachte uitstroomniveau te verbinden ontstaat een prognose of ontwikkelingslijn.

Het bevoegd gezag van de school stelt het ontwikkelingsperspectief voor de eerste keer uiterlijk zes weken na inschrijving van de leerling vast. In deze periode worden gegevens verzameld om het ontwikkelingsperspectief van de leerling te bepalen op basis van bestaand en eventueel nieuw onderzoek en gerichte observaties.

Het ontwikkelingsperspectief van de leerling wordt opgenomen in het onderwijskundig rapport wanneer de leerling het so verlaat, en is zo het schooladvies van het so aan het vervolgonderwijs.

Aan het ontwikkelingsperspectief worden op dit moment geen specifieke eisen gesteld. Het gaat om een ontwikkeling van onderop die door wetgeving wordt ondersteund. Wanneer de Onderwijsinspectie echter signaleert dat er structureel tekortkomingen zijn, kunnen bij algemene maatregel van bestuur nadere bepalingen worden vastgelegd.

Inhoud 2: Doorstroomleeftijd, verblijfsduur en onderwijstijd

In dit wetsvoorstel wordt geregeld dat leerlingen in het jaar dat zij 14 worden, het speciaal onderwijs moeten verlaten. Het vso blijft, net als nu, de mogelijkheid houden om onderwijs te bieden aan leerlingen van 12 tot 20 jaar, met een mogelijkheid de verblijfsduur te verlengen als daarmee de kansen van de leerling op een diploma of arbeidsplek worden vergroot.

Het bevoegd gezag bepaalt de verblijfsduur en streeft daarbij naar een functioneel verblijf. Daarbij wordt rekening gehouden met de leerplicht en in geval van het uitstroomprofiel vervolgonderwijs, de kwalificatieplicht. Het is niet de bedoeling dat de leerling langer in het vso blijft dan noodzakelijk is. Terugkeer naar het regulier onderwijs of een doelmatige overstap naar een vervolgfase is en blijft het uitgangspunt. Daarbij staat het belang van de leerling natuurlijk voorop. De cursusduur van een vergelijkbaar traject in het regulier onderwijs is richtinggevend. Dat betekent een cursusduur in het vso die varieert tussen 4 jaar voor een vmbo-opleiding, en 6 jaar voor vwo; een arbeidsmarktgericht traject kent geen vaste doorlooptijd.

Het blijft mogelijk voor leerlingen om via symbiose met het vo opleidingen te stapelen en om via symbiose met het mbo na het vmbo via het vso een opleiding mbo-1 en 2 te volgen tot de leeftijd van 20 jaar. De bevoegdheid om een mbo-diploma af te geven blijft bij het mbo.

De verblijfsduur hangt ook samen met de uitstroomkansen van de leerling. Het kan voorkomen dat een leerling zich na het behalen van een diploma nog via het vso voorbereidt op een functie op de arbeidsmarkt. De leerling moet altijd in een uitstroomprofiel geplaatst zijn, daarom zal die leerling dan ook overgeplaatst naar het uitstroomprofiel arbeidsmarktgericht. Ook in het geval van dagbesteding geldt dat de verblijfsduur functioneel is; in beginsel stroomt een leerling uit na het bereiken van de leeftijd waarop hij niet meer leerplichtig is.

De kwalificatieplicht geldt alleen voor het uitstroomprofiel vervolgonderwijs. De leerlingen in de uitstroomprofielen dagbesteding en arbeidsmarktgericht worden uitgezonderd van de kwalificatieplicht, net als nu de leerlingen in het praktijkonderwijs en de zeer moeilijk lerende en meervoudig gehandicapte leerlingen in het vso. Voor het arbeidsmarktgerichte profiel geldt daarbij het uitgangspunt, dat leerlingen in beginsel de school pas verlaten als zij een plek op de al dan niet beschermde arbeidsmarkt hebben verworven.

Inhoud 3: Toelating en verwijdering tot een uitstroomprofiel

Alle vso-leerlingen worden geplaatst in een uitstroomprofiel. Het bevoegd gezag van een vso-school beslist over het toelaten van een leerling tot een uitstroomprofiel. Op grond van het ontwikkelingsperspectief dat is vastgesteld door de school waar de leerling vandaan komt, bepaalt de vso-school welk uitstroomprofiel het meest geschikt is voor de leerling. Dit gebeurt in overleg met ouders en leerling. Wanneer een leerling zich aanmeldt bij een vso-school, kan deze de leerling weigeren met als argument dat zij het uitstroomprofiel dat bij die leerling past niet biedt.

De mogelijkheden van de leerling om bij zijn of haar capaciteiten passend onderwijs te volgen worden verder vergroot doordat het wetsvoorstel clusteroverstijgende toelating van leerlingen mogelijk maakt.

De bepalingen met betrekking tot de verwijdering van leerlingen worden voor wat betreft het vso aangepast aan die voor het regulier vo. Dat betekent dat een leerling pas mag worden verwijderd als een andere school bereid is gevonden de leerling te plaatsen.

Inhoud 4: Inhoud van de uitstroomprofielen vso

4.1 Uitstroomprofiel vervolgonderwijs

Het onderwijs in het uitstroomprofiel vervolgonderwijs is gericht op het behalen van een regulier diploma, op doorstroom naar het vervolgonderwijs of op terugkeer naar het regulier onderwijs.

Voor de onderbouw van het uitstroomprofiel vervolgonderwijs gelden de kerndoelen onderbouw vo, met, indien nodig, aanpassingen aan de beperking van de leerling. Naast deze op de reguliere kerndoelen gebaseerde doelen, gelden er voor leerlingen in dit uitstroomprofiel doelen gericht op sociale competenties, persoonlijkheidsvorming en

het omgaan met de beperking. Het bevoegd gezag werkt de kerndoelen uit voor de verschillende groepen leerlingen. Voor de leerlingen in het uitstroomprofiel vervolgonderwijs zijn ook de referentieniveaus Nederlandse taal en rekenen/wiskunde van toepassing zoals die zijn vastgesteld voor de verschillende schoolsoorten in het vo. De leerlingen volgen in dit profiel het 'gewone' vo-programma en het bevoegd gezag kan, net als in het regulier vo, na overleg met de ouders een leerling ontheffing verlenen voor onderdelen van het onderwijsprogramma.

Leerlingen in dit profiel doen de stages die horen bij hun opleiding, zoals maatschappelijke stages en stages vmbo. Voor leerlingen in het vso die een leerwerktraject vmbo volgen gelden de kwaliteitseisen voor leer- en stagebedrijven van de WVO.

De leerling kan kiezen uit alle schoolsoorten en leerwegen van het vo. Daar past echter wel een kanttekening bij. Het regulier voortgezet onderwijs kent een grote variëteit aan schoolsoorten, en daarbinnen aan leerwegen, sectoren en profielen. Vso-scholen zijn veel kleinschaliger en beschikken niet vanzelfsprekend over bevoegde leraren en passende voorzieningen voor alle schoolsoorten, leerwegen, sectoren en profielen. Zij kunnen weliswaar een beroep doen op scholen voor regulier onderwijs om samen te werken, maar de reguliere school is hiertoe niet verplicht. Het is dan ook niet haalbaar elke leerling de garantie te bieden dat hij het onderwijsprogramma kan volgen waar zijn voorkeur naar uitgaat.

Leerlingen in het vso kunnen hun opleiding op dit moment afsluiten en een diploma behalen via symbiose met het reguliere onderwijs of via het staatsexamen. Deze bestaande mogelijkheden worden in dit wetsvoorstel uitgebreid. Dit wetsvoorstel maakt het namelijk mogelijk dat een vso-school zelf het vo-examen afneemt en het diploma uitreikt. Voorwaarde is daarbij dat de school voldoet aan de verplichtingen van het vo. Daarnaast wordt de bestaande symbioseregeling uitgebreid voor wat betreft bve-instellingen. Vso-leerlingen tussen 16 en 18 jaar kunnen via het vavo lessen volgen en een diploma behalen. Het roc reikt het vavo-diploma uit. Ook hier geldt dat symbiose met een bve-instelling op basis van vrijwilligheid wordt aangegaan.

Naast het behaalde diploma krijgen leerlingen een overgangsdokument mee, waaruit naast hun vaardigheden vooral de ondersteuningsbehoefte van de leerling blijkt. Deze informatie draagt bij aan een soepeler overgang tussen het funderend en aansluitend vervolgonderwijs.

4.2 Uitstroomprofiel arbeidsmarktgericht

Het arbeidsmarktgerichte profiel bereidt leerlingen voor op een passende baan op de, al dan niet beschermde, arbeidsmarkt. Het gaat om leerlingen die niet in staat zijn een startkwalificatie te halen, maar die wel heel goed kunnen werken.

Het arbeidsmarktgerichte profiel bereidt leerlingen voor op een passende baan op de, al dan niet beschermde, arbeidsmarkt. Het gaat om leerlingen die niet in staat zijn een startkwalificatie te halen, maar die wel heel goed kunnen werken.

Ook voor dit uitstroomprofiel worden kerndoelen vastgesteld. Anders dan voor het uitstroomprofiel vervolgonderwijs gaat het hier niet om doelen voor de onderbouw, maar om einddoelen. De kerndoelen zijn gericht op de voorbereiding van de leerling op arbeid en maatschappij; daarnaast zijn er algemeenvormende doelen. Aanvankelijk zullen deze algemeenvormende doelen meer nadruk hebben, maar gaandeweg zal de nadruk steeds meer op beroeps- en arbeidsmarktvaardigheden komen te liggen. Die wat breder geörienteerde onderbouw biedt leerlingen als zij dat kunnen de mogelijkheid om tussentijds over te stappen naar het uitstroomprofiel vervolgonderwijs. Het bevoegd gezag werkt de kerndoelen uit voor de verschillende groepen leerlingen en kan ontheffing verlenen en vervangende doelen stellen, net zoals geldt voor het profiel vervolgonderwijs.

Voor het arbeidsmarktgerichte uitstroomprofiel zullen, zoals dat ook geldt voor het praktijkonderwijs, referentieniveaus Nederlandse taal en rekenen/wiskunde worden vastgesteld. Het streven is immers dat zoveel mogelijk leerlingen functioneel geletterd en gecijferd het onderwijs verlaten. De zelfredzaamheid van leerlingen staat echter centraal. Het gaat bijvoorbeeld om kunnen lezen en begrijpen van een aankondiging en opschriften bij een machine, het invullen van werkbriefjes en dergelijke.

Als voorbereiding op de praktijk is een stage in dit uitstroomprofiel verplicht. De stage maakt deel uit van de onderwijstijd

en de maximale omvang is 4 dagen per week. Leerlingen mogen volgens de Arbeidstijdenwet pas vanaf 14 jaar stage lopen, met een maximum van 7 uur per dag.

Een stage vindt bij voorkeur extern plaats, bij een werkgever. Voor leerlingen binnen een justitiële jeugdinstelling of een gesloten jeugdzorginstelling is een interne stage mogelijk, evenals voor leerlingen die vanwege hun beperkingen en ondanks alle inspanningen van de school geen stageplek kunnen bemachtigen.

De stage maakt deel uit van de opleiding en moet dus een aantoonbare bijdrage leveren aan de vaardigheden waarmee de leerling de opleiding verlaat. In het Onderwijskundig Besluit WEC worden nu al eisen gesteld aan de kwaliteit van de stageplekken. Deze worden in de nabije toekomst mogelijk uitgebreid.

De leerlingen krijgen na het doorlopen van dit uitstroomprofiel een landelijk herkenbaar vso-diploma. Indien mogelijk behalen zij certificaten die in de bedrijfstak herkenbaar zijn. Daarnaast krijgen de leerlingen een overgangsdokument mee, waaruit hun kennis, vaardigheden en ondersteuningsbehoefte blijkt.

4.3 Uitstroomprofiel dagbesteding

Het profiel dagbesteding is bedoeld voor leerlingen die uitstromen naar een vorm van, al dan niet arbeidsmatige, dagactiviteiten. Het gaat hier met name om (ernstig) meervoudig gehandicapte leerlingen die niet in staat zijn zelfstandig op de arbeidsmarkt te participeren, zelfs niet op de beschermde arbeidsmarkt. Het onderwijs in dit profiel bereidt leerlingen voor op het zo zelfstandig mogelijk functioneren in vormen van dagactiviteiten die zo mogelijk arbeidsmatig worden ingevuld. Het is gericht op persoonlijkheidsvorming en sociale competenties en de redzaamheid van leerlingen in de toekomstige woon-, leef en werksituatie.

Ook voor dit uitstroomprofiel gelden kerndoelen. Deze kerndoelen sluiten naadloos aan bij de kerndoelen zml/mg. Net als in de andere profielen, wordt naast doelen op het terrein van sociale competenties en persoonlijkheidsvorming en voorbereiding op de maatschappij, aandacht geschonken aan meer algemeenvormende doelen.

Er gelden voor dit uitstroomprofiel geen referentieniveaus Nederlandse taal en rekenen/wiskunde, net zoals voor zeer moeilijk lerende leerlingen en meervoudig gehandicapte leerlingen in het so.

Aan het eind van de opleiding ontvangen de leerlingen naast een landelijk herkenbaar vso-diploma een overgangsdokument, waaruit naast kennis en vaardigheden de ondersteuningsbehoefte blijkt.

Inhoud 5: Diploma, overgangsdokument en nazorg bij het verlaten van het vso-onderwijs.

In dit wetsvoorstel wordt geregeld dat alle leerlingen aan het eind van het onderwijs een diploma ontvangen. Voor de meeste leerlingen is dit een 'vso-diploma', voor de leerlingen in het profiel vervolgonderwijs is dit een regulier diploma. De mogelijkheden om een regulier vo-diploma te halen worden in dit wetsvoorstel verruimd. Scholen voor vso krijgen de mogelijkheid om onder strikte voorwaarden opleidingen voortgezet onderwijs zelf te examineren en te diplomeren. De bestaande samenwerkingsregeling met het middelbaar beroepsonderwijs (mbo) wordt verruimd. Leerlingen van 16 jaar en ouder kunnen nu net als leerlingen in het regulier vo een diploma halen via het voortgezet algemeen volwassenenonderwijs (vavo).

Dit wetsvoorstel regelt ook dat alle vso-leerlingen bij het verlaten van de vso-school een document meekrijgen met informatie over kennis, vaardigheden, mogelijkheden en beperkingen van de leerling.

Inhoud 6: Bekwaamheidseisen leraren vso

Dit wetsvoorstel wijzigt de eisen van bekwaamheid voor docenten in het vso als de school een regulier vo-programma biedt, en verruimt het aanstellen van vaklieden als docent in het arbeidsmarktgerichte profiel en het uitstroomprofiel vervolgonderwijs.

Voor de bekwaamheidseisen aan leraren in het uitstroomprofiel vervolgonderwijs van vso-scholen wordt verschil gemaakt tussen scholen die het vo-programma geheel zelfstandig willen aanbieden, examineren en diplomeren, en andere vso-scholen. Het zelfstandig opleiden naar een diploma brengt naast rechten ook plichten met zich mee. Aangezien bekwaamheidseisen van leraren van essentieel belang zijn voor de kwaliteit van het onderwijs, wordt in dit wetsvoorstel geregeld dat leraren die lesgeven in het vmbo of de onderbouw van havo of vwo moeten voldoen aan de

eisen die in titel 3 van het Besluit bekwaamheidseisen onderwijspersoneel worden benoemd. De leraren die lesgeven in de bovenbouw van havo of vwo moeten voldoen aan de bekwaamheidseisen in titel 4 van dit Besluit. Dit zijn in beide gevallen leraren die hun bevoegdheid hebben behaald in een relevante lerarenopleiding.

Inhoud 7: Toezicht en verantwoording

1. Tegelijkertijd met dit wetsvoorstel past de Inspectie van het Onderwijs het toezichtkader aan dat gebruikt wordt bij de beoordeling van de kwaliteit van de scholen voor so en vso. Daarbij staat de vraag centraal of de school voor de leerlingen een ontwikkelingsperspectief heeft vastgesteld, en zich kan verantwoorden over het eindresultaat in termen van de uitstroombestemming van de leerlingen.
2. Verder zal de Inspectie zich een oordeel vormen over de mate waarin het bevoegd gezag zich heeft ingespannen om het best passende onderwijs voor de leerling te bieden dan wel, als dat niet lukt binnen de eigen scholen, de leerling te verwijzen naar een school van een ander bevoegd gezag.
3. Het realiseren van onderwijstijd, inclusief de uren die besteed worden aan leergebiedoverstijgende kerndoelen en inclusief stages, is een apart aandachtspunt in het so en vooral het vso.
4. Ten slotte neemt de Inspectie de bekwaamheid van de docenten vso op in het meerjarige themaonderzoek naar kwaliteit van de leraar.

Inhoud 8: Flankerend beleid

De Wecraad is verzocht voor het uitstrooprofiel vervolgonderwijs een overzicht te publiceren van de kosten die zelf examineren en diplomeren met zich meebrengt en de voorwaarden waaraan voldaan moet worden. De resultaten van de quick scan die OCW heeft laten uitvoeren naar de bevoegdheid van docenten in vso-scholen die nu al opleiden tot een regulier diploma en vervolgonderwijs worden daar in meegenomen. Voor scholen die niet zelf willen of kunnen examineren en diplomeren publiceert de WECraad een overzicht van 'do's and don'ts' bij het aangaan van symbiose met regulier onderwijs (vo, vavo en mbo).

Een driejarige pilot in opdracht van OCW, die leerlingen van 10 vso-scholen duurzaam naar de arbeidsmarkt leidt moet meer inzicht geven in de vraag of de infrastructuur van het mbo aansluit op de wensen en mogelijkheden van het arbeidsmarktgerichte profiel in het voortgezet speciaal onderwijs. Nog voor de zomer van 2010 wordt tevens advies uitgebracht over het concept 'werkschool' als invulling van dit profiel.

OCW, SZW en de WEC-raad organiseren met UWV regionale bijeenkomsten met het doel een impuls te geven aan de netwerkontwikkeling tussen school, arbeidsmarkt en UWV. De ervaringen van de pilots van SZW met jobcoaches in de laatste fase van het vso, met een bonus op duurzame plaatsing en met ESF-trajecten worden hierin meegenomen en door de WEC-raad verspreid.

Voor het onderwijs in het uitstrooprofiel dagbesteding worden leerlijnen ontwikkeld en leermiddelen om dit onderwijs op een verantwoorde manier handen en voeten te geven. Een goede aansluiting tussen wat op school en daarbuiten wordt aangeboden is van groot belang.

Kerndoelen

KERNDOELEN

Sinds 1 augustus 2009 gelden er ook in het speciaal onderwijs richtlijnen voor wat leerlingen aan het eind van hun schooltijd moeten kennen en kunnen. Deze 'kerndoelen' gelden voor alle leerlingen in het speciaal onderwijs. Er zijn twee sets kerndoelen speciaal onderwijs. Een set kerndoelen bedoeld voor leerlingen met een enkelvoudige beperking en een set bedoeld voor zeer moeilijk lerende of meervoudig gehandicapte kinderen op scholen voor speciaal onderwijs. De kerndoelen voor leerlingen met een enkelvoudige beperking sluiten zo veel mogelijk aan bij die voor het regulier basisonderwijs, maar houden rekening met de verschillende beperkingen van de leerlingen. Zo zijn er voor dove en slechthorende leerlingen bijvoorbeeld kerndoelen voor de Nederlandse gebarentaal en voor de blinde en slechtziende leerlingen kerndoelen met betrekking tot mobiliteit (stoklopen).

De kerndoelen zeggen iets over het onderwijsaanbod, ze zeggen niets over de manier waarop dat aanbod door scholen moet worden vormgegeven. Alhoewel de doelen zijn ontwikkeld voor het speciaal onderwijs, kunnen ze ook worden gebruikt door het regulier basisonderwijs en speciaal basisonderwijs. Als er voor een leerling met bijvoorbeeld Downs syndroom vervangende doelen worden gesteld, dan kunnen de kerndoelen voor de zeer moeilijk lerende en meervoudig gehandicapte leerlingen daarvoor als uitgangspunt dienen.

In 2010 zijn door SLO voorstellen voor kerndoelen voor het vso ontwikkeld. Deze moeten nog worden vastgelegd in wetgeving. De concept-kerndoelen zijn echter al wel te gebruiken door vso- scholen.

De kerndoelen hebben betrekking op diverse vakken en leergebieden, op algemene (leergebiedoverstijgende) competenties en op competenties gericht op arbeidsvoorbereiding en (arbeidsmatige) dagbesteding.

Vso-Scholen kunnen zich alvast voorbereiden op de wettelijke invoering van de kerndoelen en deze concept-kerndoelen gebruiken als richtsnoer voor de vormgeving van het onderwijs.

De kerndoelen helpen de school om doelgericht te werken (D). In 2011 werkt SLO aan verdere concretisering van de kerndoelen (E). Ook deze handreikingen komen via onderstaande links beschikbaar.

Voorbeeld van toekomstig model kerndoelen (concept) is te zien op de volgende pagina's:

CONCEPT Kerndoelen VSO uitstroomprofiel Arbeid - 'voorbereiding op arbeid' SLO / Ina Berlet en Marjolein Haandrikman / 30-03-2010

Voorstel kerndoelen VSO arbeidsvoorbereiding

(werkexploratie)

1. De leerling verkent actief werkvelden en beroepen in de eigen regio.

Daarbij kan men denken aan (subdoelen als):

- De leerling verkent actief branches en bedrijven die in de regio actief zijn.
- De leerling verkent verschillende beroepen met de erbij behorende rollen, taken en verantwoordelijkheden.
- De leerling verkent specifieke voorzieningen die in de eigen regio beschikbaar zijn voor werknemers met een handicap, stoornis of beperking.

Leeractiviteiten die hieraan bijdragen, zijn bijvoorbeeld:

- excursies naar bedrijven in verschillende sectoren en branches;
- interviews door leerlingen met medewerkers van diverse bedrijven, en/of met medeleerlingen die stage lopen in diverse bedrijven;
- oriënterende stages, snuffelstages
- excursies naar specifieke voorzieningen in de eigen regio die ten dienste staan van werknemers met een handicap, stoornis of beperking.

(loopbaansturing)

2. De leerling leert vaardigheden om werk te verwerven, te behouden en om van werk te veranderen.

Toelichting: In het mbo wordt dit geformuleerd als: "De leerling stuurt de eigen loopbaan en onderneemt acties die daarbij nodig zijn.", Leren, Loopbaan en Burgerschap, COLO, 2007)

Daarbij kan men denken aan (subdoelen als):

- De leerling leert voor hem/haar passende en geschikte vacatures te selecteren.
- De leerling leert effectief te solliciteren.
- De leerling leert op hoofdlijnen de rechten en plichten van een werknemer en leert deze uit te oefenen (ermee om te gaan).
- De leerling leert officiële documenten die samenhangen met werk (bijvoorbeeld stageovereenkomst, arbeidscontract, salaris specificatie, uitkeringsbericht) lezen en begrijpen.
- De leerling leert organisaties kennen die belangen van studenten en/of werknemers (al dan niet met een handicap) behartigen; leert een bewuste keuze maken om al dan niet lid te worden van een dergelijke organisatie.
- De leerling leert op passende wijze de eigen belangen en wensen te behartigen in relatie tot aanpassing van het werk (aan de eigen mogelijkheden en beperkingen), en in relatie tot de realisatie van eigen ontwikkelingsmogelijkheden op het werk (scholingswensen, promotie).
- De leerling leert om een netwerk van contacten op te bouwen en te benutten, mede ter ondersteuning bij het verwerven, behouden en veranderen van werk.
- De leerling leert gebruik te maken van voorzieningen voor arbeidsbemiddeling, arbeidsintegratie en jobcoaching.

Leeractiviteiten die hieraan bijdragen, zijn bijvoorbeeld:

- sollicitatietraining doorlopen
- solliciteren op (schoolinterne) stageplekken
- informatie verwerven en verwerken m.b.t. rechten en plichten van werknemers
- excursies naar instellingen voor arbeidsbemiddeling of arbeidsintegratie
- gastsprekers uitnodigen op school

CONCEPT Kerndoelen VSO uitstroomprofiel Arbeid - 'voorbereiding op arbeid' SLO / Ina Berlet en Marjolein Haandrikman / 30-03-2010

3. De leerling ontwikkelt algemene competenties voor arbeid, met name de volgende:

3.1 De leerling leert samenwerken en overleggen. Hierbij kan men denken aan:

- anderen raadplegen en overleggen
- afstemmen
- openhartig en oprecht communiceren
- aanpassen aan de groep
- bevorderen van teamgeest
- bijdrage van anderen waarderen

3.2 De leerling leert bij arbeidsmatige taken de juiste materialen en middelen op een doelmatige en doelgerichte manier in te zetten.

Hierbij kan men denken aan:

- geschikte materialen en middelen kiezen
- deze materialen en middelen doeltreffend en doelmatig gebruiken
- goed zorgen voor materialen en middelen

3.3 De leerling leert instructies en procedures op te volgen.

Hierbij kan men denken aan:

- instructies opvolgen
- werken conform voorgeschreven procedures
- discipline tonen
- werken conform voorgeschreven veiligheidsvoorschriften

3.4 De leerling leert de eigen beroepsmatige werkzaamheden te plannen en te organiseren.

Hierbij kan men denken aan:

- doelen en prioriteiten stellen
- activiteiten plannen
- tijd indelen

3.5. De leerling leert ethisch en integer te handelen in beroepssituaties.

Hierbij kan men denken aan:

- integer handelen
- omgevingsverantwoord handelen
- verschillen tussen mensen respecteren

3.6 De leerling leert kwaliteit te leveren in arbeidsmatige situaties.

Hierbij kan men denken aan:

- kwaliteitsniveau halen
- productiviteitsniveau halen
- systematisch werken

3.7 De leerling leert om te gaan met veranderingen en zich aan te passen.

Hierbij kan men denken aan:

- aanpassen aan veranderende omstandigheden
- nieuwe ideeën accepteren
- omgaan met onduidelijkheid en onzekerheid
- met diversiteit tussen mensen omgaan

3.8 De leerling leert met druk en tegenslag om te gaan.

Hierbij kan men denken aan:

- effectief blijven presteren onder druk
- gevoelens onder controle houden
- constructief omgaan met kritiek
- eigen grenzen kennen, grenzen stellen

CONCEPT Kerndoelen VSO uitstroomprofiel Arbeid - 'voorbereiding op arbeid' SLO / Ina Berlet en Marjolein Haandrikman / 30-03-2010

4. De leerling ontwikkelt specifieke (beroeps)vaardigheden die passen bij de eigen keuzes, mogelijkheden en beperkingen. Afhankelijk van het gekozen beroep kunnen dat (vak)specifieke fysieke, manuele en/of mentale vaardigheden, kwaliteiten of vermogens zijn. Hieronder kan worden verstaan:

vakspecifieke fysieke kwaliteiten tonen, zoals:

- Handig zijn, snel reageren, uithoudingsvermogen hebben (bijvoorbeeld bij het assisteren van cliënten bij dagelijkse bezigheden als zorghulp).
- Met voldoende fysieke krachtinspanning, bedreven en accuraat, onderhoudswerkzaamheden aan uitvoeren (bijvoorbeeld als assistent natuur en groen).
- Het gebruiken van lichamelijke kracht, snelheid, precisie en coördinatie terwijl hij rekening houdt met de kenmerken van de goederen en opslagplaats, zodat de goederen snel, veilig en zonder schade opgeslagen worden (bijvoorbeeld als assistent logistiek medewerker).

manuele vaardigheden aanwenden, zoals:

- Snel, precies en accuraat technieken toepassen bij het bewerken van producten (bijvoorbeeld in de horeca).
- Het op bedreven en accurate wijze onderhouden van materialen (bijvoorbeeld als assistent natuur en groen).

vakspecifieke mentale vermogens aanwenden, zoals:

- Het toepassen van vakkennis en technieken bij het bewerken van producten (bijvoorbeeld in de horeca).
- Het verwerken van betalingen in de kassa en verschillende betalingswijzen kunnen hanteren (bijvoorbeeld bij het afrekenen in de horeca).
- Het uitvoeren van transport- en opslagwerkzaamheden, rekening houdend met de wetsbaarheid van materialen (bijvoorbeeld als assistent natuur en groen).
- Het controleren van goederen op kwaliteit en kwantiteit (bijvoorbeeld als assistent logistiek medewerker)

Referentieniveaus

Onderstaande tekst is afkomstig uit: 'Passende Kwalificaties', Projectgroep Passende Kwalificaties, SLO.

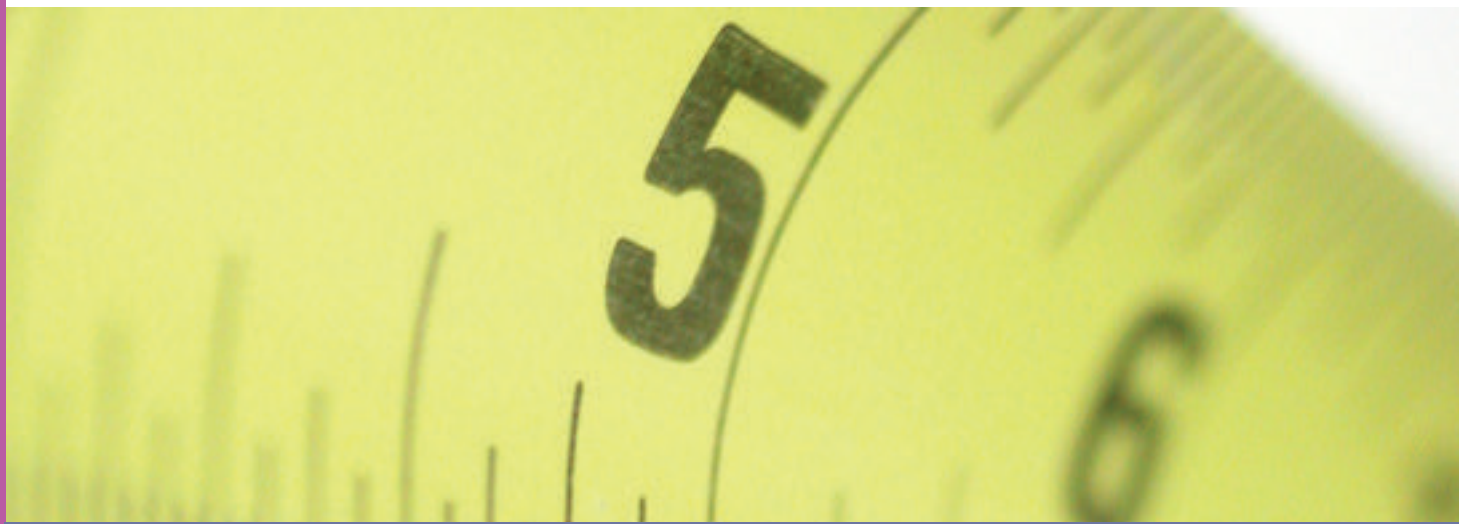
Naast het voornemen om kerndoelen voor het vso te (laten) ontwikkelen, is er ook het voornemen om de referentieniveaus voor de leergebieden Nederlandse taal en rekenen/wiskunde van toepassing te laten zijn op vso leerlingen. Leerlingen die worden toegeleid naar dagbesteding zijn echter daarvan uitgezonderd (zml/mg). Dit is aangekondigd in het wetsvoorstel 'Referentieniveaus Nederlandse taal en rekenen'. Doel van de referentieniveaus is om doorlopende leerlijnen binnen en tussen schooltypen te kunnen vormgeven.

Voorbeeld: aansluiting tussen vso en mbo, hbo en wo (zie het schema hieronder).

Niveau	Fundamentele kwaliteit	Drempel
1F	Eind Primair Onderwijs	Van po-vo
2F (=1S)	Eind vmbo. Algemeen maatschappelijk niveau	Van vo fase 1 naar vo fase 2 Van vmbo naar mbo
3F (=2S)	Eind mbo-4 en havo	Van vo en mbo naar ho
4F (=3S)	Eind vwo	Van vo naar wo

Op dit moment wordt nog nader onderzocht, welke referentieniveaus moeten gelden voor leerlingen die binnen en/of vanuit vso kunnen worden gekwalificeerd op mbo (niveau 1) of vergelijkbaar en op welke wijze de referentieniveaus worden gehanteerd.

Vooralsnog wordt voor hun gedacht aan referentieniveau 1F voor Nederlandse taal en 1F/1S voor rekenen/wiskunde, met 2F als 'streefniveau'. Leerlingen die vanuit vso willen doorstromen naar mbo-2, moeten voldoen aan hetzelfde niveau als doorstromers vanuit vmbo, namelijk referentieniveau 1S/2F voor taal en 2F voor rekenen/wiskunde.

Aantonen van Competenties

Onderstaande tekst is afkomstig uit: 'Passende Kwalificaties', Projectgroep Passende Kwalificaties, SLO.

Aantonen van competenties voor (werken), wonen, vrije tijd en burgerschap

In het vso wordt ernaar gestreefd om -naast de algemene, persoonlijke en (voor een deel van de populatie) arbeidsgerichte vorming- leerlingen voor te bereiden op zelfredzaamheid op de gebieden wonen, vrije tijd en burgerschap. De eisen van de maatschappij (en arbeidsmarkt) komen tot uitdrukking in het onderwijsaanbod.

Vorbereiding op werken

De voorbereiding op arbeid krijgt mede vorm door uit te gaan van het beschrijvingsstramien zoals dat nu wordt gehanteerd in vastgestelde kwalificatiedossiers (mbo 2010). In dit stramien zijn -zoals bekend- kerntaken en competenties voor het beroep opgenomen en daarnaast ook generieke vereisten ten aanzien van Nederlandse taal, rekenen/wiskunde en Leren, Loopbaan en Burgerschap. Andere generieke eisen ten aanzien van algemeen vormende vakken worden in de kwalificatiedossiers niet gesteld.

Vorbereiding op wonen en vrije tijd

Voor veel leerlingen uit het vso zal het volledig zelfstandig wonen niet weggelegd zijn. Vaak is op dit punt het vanzelfsprekende niet vanzelfsprekend. Leerlingen dienen -op maat van hun mogelijkheden en ontwikkelingsperspectief op dat gebied te worden voorbereid op zo groot mogelijke zelfredzaamheid bij wonen en vrije tijd. Hiervoor dient, naast een onderwijsaanbod, ook (h)erkenning te zijn in de afronding van het onderwijs, dus in de inhoud van Passende Kwalificaties.

Samenvattend komt het erop neer dat we, naast algemene en persoonlijke vorming en arbeidsgerichte vorming, van doen hebben met competenties richting zelfredzaamheid op het gebied van wonen en vrije tijdsbesteding en het kunnen articuleren van behoefte aan ondersteuning, waardoor de leerling zo zelfstandig mogelijk kan leven (in een omgeving waarin zijn competenties getoond kunnen worden).

Leerlingen tonen een en ander aan door middel van een portfolio.

Dit bevat 'bewijzen' van:

- Behaalde resultaten in de vakken of 'leergebieden' zoals voorgeschreven in de WVO (uitstroom 1).
  - Certificaten en (deel)kwalificaties gericht op beroep of arbeid (uitstroom 1, 2 en deel 3);
  - Vaardigheden taal en rekenen/wiskunde (uitstroom 2).
  - Competenties leren, loopbaan en burgerschap (uitstroom 2).
  - Competenties voor (zelfstandig) wonen en vrije tijdsbesteding (uitstroom 1, 2, 3).
  - Aangevuld met een omschrijving van de ondersteuningsbehoefte van de leerling bij arbeid en bij maatschappelijk functioneren; deze ondersteuningsbehoefte is op een objectieveerbare manier vastgesteld (uitstroom 1, 2, 3).
- Al deze 'bewijzen' vertegenwoordigen een mijlpaal in de ontwikkeling van de leerling en zijn herkenbaar voor werkgevers, vervolgoopleidingen en instellingen voor maatschappelijke ondersteuning.